

**Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт
Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы.
2022 жылғы 1 қыркүйек**

**ӘДІЛЕТТІ МЕМЛЕКЕТ. БІРТҰТАС ҰЛТ.
БЕРЕКЕЛІ ҚОҒАМ**

**ПОСЛАНИЕ
ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА К.К. ТОКАЕВА
НАРОДУ КАЗАХСТАНА
1 сентября 2022 года**

**СПРАВЕДЛИВОЕ ГОСУДАРСТВО. ЕДИНАЯ НАЦИЯ.
БЛАГОПОЛУЧНОЕ ОБЩЕСТВО**

БІРІНШІ БАҒДАР. ЖАҢА ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТ.

Біз экономикамызда қордаланған мәселелерді жақсы білеміз. Мысалы, шикізатқа әлі де тәуелдіміз. Еңбек өнімділігі төмен, инновация жеткіліксіз. Ұлттық табыстың игілігін жұрттың бәрі бірдей көріп отырған жоқ. Әрине, мұның барлығы – күрделі мәселелер. Бірақ, оны шешудің нақты жолдары бар.

Атап айтсақ, бұл – макроэкономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ету, экономиканы әртараптандыру және цифрландыру. Сондай-ақ, шағын және орта бизнес пен адам капиталын дамыту, заң үстемдігін орнықтыру. Сондықтан, тың тәсілдер қажет екені сөзсіз.

Экономикалық саясатымыздың негізгі мақсаты еш өзгермейді. Оның мәні – сапалық және инклюзивтік тұрғыдан халықтың әл-ауқатын арттыру.

Жаңа экономикалық бағдарымыздың басты басымдықтары мыналар:

– жеке кәсіпкерлік бастамаларды ынталандыру, яғни, мемлекеттік капитализмнен және мемлекеттің экономикаға шектен тыс араласуынан бас тарту;

– бәсекелестікті дамыту, яғни бәріне бірдей мүмкіндік беру;

– сондай-ақ, ұлттық табысты әділ бөлу.

Мұның бәрі кезек күттірмейтін бірқатар маңызды міндетті шешуді талап етеді. Бірінші. Бағаны әкімшілік жолмен реттеу тұтас салалардың инвестициялық тартымдылығын төмендетеді. Сондай-ақ, тауар тапшылығын туындатып, елді импортқа тәуелді етеді.

Сондықтан, баға белгілеу ісіне мемлекеттің араласуынан біртіндеп бас тарту керек. Бәсекелік ортасы жоқ нарықтар ғана бұрынғыдай қала береді.

Монополистердің тарифтері қатаң бақылауда болады. Бірақ, бақылау жасау орынсыз қысым көрсету деген сөз емес.

Бүгінде мемлекеттік органдардың, соның ішінде күштік құрылымдардың бизнесті тексеруге жаппай кірісіп, бағалар мен тарифтерді төмендетуді талап етуі жиілеп кетті. Құр дақпырт үшін жасалатын мұндай әрекеттерді доғару керек.

Монополияның табысын шектеу қажеттігі мен инфрақұрылымға инвестиция салуды қамтамасыз ету арасында тепе-теңдікті сақтау маңызды. Елімізде электр қуатымен қамтамасыз ететін желілердің үштен екісінің, жылу коммуникациясының 57 пайызының және су құбыры желісінің жартысына жуығының тозығы жеткен. Осыдан-ақ біраз жайтты аңғаруға болады.

Тарифтерді күшпен ұстап тұрудың ақыры соның бәрін кезекпен өшіруге және түрлі апатты жағдайлар туындауына әкеп соқтырады. Осының салдарынан азаматтардың денсаулығына және өміріне қатер төнеді.

Монополиялы нарықтарда «Тарифті инвестицияға айырбастау» деген жаңа тариф саясатына көшу керек. Желілер мен қуат көздерінің тозу деңгейін кемінде 15 пайызға азайту қажет.

Тариф инфрақұрылымға қаржы салғаны және ашықтықты қамтамасыз етудің мемлекеттік мониторингі жүйесіне қатысқаны үшін беріледі. Меншік иесі инвестицияның айтарлықтай бөлігін тарифтің емес, өз қаржысының есебінен салуға тиіс.

Инновация енгізу үшін тиімді ынталандыру шараларын әзірлеген жөн. Сондай-ақ, шығыстың бір бөлігін тарифтік сметаның аясында қайта бөлуге және табыстың белгілі бір бөлігін сақтап қалуға рұқсат беру керек. Тарифтерді тоғыспалы субсидиялаудан, яғни бір тұтынушылар үшін бағаны ұстап тұру мақсатымен басқалар үшін бағаны көтеру тәсілінен біртіндеп бас тарту қажет.

Екінші. Экономиканы одан ары монополиясыздандыру үшін нақты институционалдық шешімдер қабылдау қажет.

«Конгломерат» ұғымын заң жүзінде айқындап алған жөн.

Нарықтың өзара байланысты субъектілері экономикалық әлеуетін бір жерге шоғырландыру үшін рұқсат алуға міндетті. Олардың барлық мәмілесін, соның ішінде нарыққа тән емес бағаларды қолдану белгілері бойынша жасалған келісімдерін де мұқият тексеру керек.

ЕКІНШІ БАҒДАР. НАҚТЫ СЕКТОРДЫ ДАМЫТУ.

Ең алдымен, жер қойнауын игеру ісіне инвестиция тарту үшін заңнаманы және рәсімдерді барынша жеңілдету керек.

Геологиялық ақпарат туралы бірыңғай мәліметтер банкін құру жұмысын аяқтау қажет.

Үкіметке индустрия және жер қойнауын игеру салаларының инвестициялық тартымдылығын арттыруды тапсырамын.

Былыр менің тапсырмам бойынша барлық арнайы экономикалық аймақтың тиімділігі бағаланды. Соның нәтижесінде түйткілді тұстарды анықтап, тың тәсілдерді ойластырдық. Енді арнайы экономикалық аймақтарды дамыту үшін мүлде басқа саясатқа көшкен жөн.

Қазіргі таңда шетел компаниялары Қазақстанға көше бастады. Сондықтан, бұл мәселе тіпті өзекті болып отыр.

Арнайы экономикалық аймақтарға инвестициялық жеңілдіктерді саралап беру керек. Неғұрлым көп ақша салсаң, соғұрлым көп жеңілдік аласың деген ұстаным басты қағида болуы қажет. Жұмыс істейтін саласы негізгі бағыт болмаса да, маңызды индустриялық жобаларды жүзеге асыратын инвесторлар бар. Оларға салық және кеден жеңілдіктерін ұсынбай-ақ, жер телімдерін беруге болады.

Барлық инвестициялық міндеттемесін адал орындайтын кәсіпорындар да бар. Оларға арнайы экономикалық аймақтан жер телімін жеке меншікке беру мәселесін шешу қажет.

Жалпы, инвестиция тарту жұмысын жүйелі жүргізу керек. Бұл – Үкіметтің алдында тұрған басты міндеттің бірі.

Келесі мәселе. Бұған дейін айтылғандай, мемлекет өзінің экономикаға араласуын біртіндеп азайта береді.

«Самұрық-Қазына» қоры экономиканың басты салаларына бақылау жасауға ғана мүмкіндік беретін мажоритарлы үлесі бар инвесторға айналады. Қордың басқа активтері мен акцияларын жекешелендіру керек. Оны жүзеге асыруға «Халықтық IPO» тәсілін де қолдануға болады.

«Самұрық-Қазына» қоры жеке инвесторлар дербес жүзеге асыра алмайтын аса маңызды жобаларға инвестор ретінде қатыса алады. Мұндай жобаларды Президент анықтайды.

Келесі мәселе – еліміздің транзиттік қуатын арттыру.

Қазақстан қазіргі геосаяси жағдайда Азия-Еуропа арасындағы аса маңызды құрлық дәлізі болып отыр. Біз бұл мүмкіндікті толық пайдаланып, әлемдік маңызы бар көлік-тасымал торабына айналуымыз керек. Еліміз осы салада ірі жобаларды жүзеге асыра бастады. Атап айтқанда, Ақтауда контейнер хабы құрылып жатыр. Транскаспий дәлізі дамып келеді. Осы жұмыстарға әлемдегі үздік логистика компаниялары тартылады.

«Қазақстан теміржолы» компаниясы толыққанды транзиттік-логистикалық корпорация болып қайта құрылады.

Автожол құрылысына, соның ішінде жергілікті жолдардың сапасына баса мән беру керек. Бюджеттен қыруар қаржы бөлінсе де, бұл мәселе әлі шешімін таппай отыр.

Мен 2025 жылға дейін жергілікті жолдардың кемінде 95 пайызын жақсарту жөнінде тапсырма бердім. Үкімет бұл мәселені тікелей бақылауға алсын. Жол құрылысындағы заңсыздықтарды анықтау қажет. Бұл жұмыстан нақты нәтиже шығару керек.

Бізде әлі күнге дейін битум тапшы. Бұл – ірі көлемде мұнай өндіретін ел үшін, тіпті, ұят жағдай. Үкімет осы мәселені түбегейлі шешуге тиіс.

Жалпы, ашығын айтуымыз керек, Үкіметтің жұмысында қайта-қайта олқылықтар болып жатыр. Біресе жанар-жағармай, біресе шекер жетіспейді. Осының бәрі Үкіметтің нақты шешім қабылдауға келгенде өте баяу қимылдап, батыл қадам жасай алмауынан болып отыр. Мұндай жағдайға азаматтардың да көңілі толмайды. Әрине, бұл – орынды. Сондықтан, дәл осылай жалғаса берсе, тағы да нақты кадрлық шешімдер қабылдауға тура келеді.

Келесі мәселе. Ұлттық экономика құрылымында құрылыс секторы маңызды орынға ие. Осы сала ішкі жалпы өнімнің 5-6 пайызын береді. Жанама салалар қосылса, бұл көрсеткіш одан да көп.

ҮШІНШІ БАҒДАР. ЕЛ БОЛАШАҒЫНА АРНАЛҒАН СТРАТЕГИЯЛЫҚ ИНВЕСТИЦИЯ.

Еліміздің басты құндылығы – адам. Бұл – айқын нәрсе. Сондықтан, ұлттық байлықты тең бөлу және баршаға бірдей мүмкіндік беру – реформаның басты мақсаты. Ұлт саулығы жақсы болса ғана, қоғам орнықты дамиды.

Денсаулық сақтау саласында біраз реформа жүргізілді. Дегенмен, оның жағдайы әлі де маз емес. Әрине, жылдар бойы қордаланған түйткілдер бір мезетте шешілмейді. Сондықтан, аса маңызды мәселелерді ретке келтіруге баса мән берген жөн. Соның бірі – қаржыландыру жүйесі. Осы салаға қаржының жеткілікті бөлінбеуі қалыпты жағдайға айналған. Соның кесірінен, жұрт сақтандыру жүйесіне қосылса да, медициналық қызмет толық көлемде көрсетілмей отыр.

Бүгінде медициналық көмек мемлекет кепілдік берген және сақтандыру пакеті деп екіге бөлінген. Ашығын айтсақ, мұндай жүйенің тиімділігі төмен. Тіпті,

сақтандыру моделі тұрақсыз әрі жүйесіз дамуда. Бұл – үлкен олқылық. Ерікті медициналық сақтандыру жүйесін енгізетін уақыт әлдеқашан жетті. Үкіметке денсаулық сақтау саласын және жалпы әлеуметтік саланы қаржыландыру жүйесін қайта қарауды тапсырамын.

Медициналық инфрақұрылымды кешенді түрде жақсартуға баса назар аудару керек. Мемлекет пен жекеменшіктің серіктестігін тиімді пайдаланған жөн. Медицина – инвестиция салуға қолайлы сала. Тек оған дұрыс жағдай жасау қажет.

Мен келесі жылдан бастап ұлттық жобаны жүзеге асыруды тапсырдым. Бұл құжат, ең алдымен, ауыл тұрғындарының сұранысын қанағаттандыруға арналған.

Бүгінде еліміздегі 650 елді мекенде емдеу мекемесі жоқ. Алдағы екі жылда бұл ауылдарда медициналық және фельдшерлік-акушерлік бөлімшелер салынып, қажетті құрал-жабдықпен толық қамтамасыз етіледі. Осылайша, мемлекет бір миллионнан астам адамның алғашқы медициналық-санитарлық көмек алуына мүмкіндік жасайды.

Ұлттық жоба аясында 32 аудандық аурухана заманға сай жаңарып, ауданаралық көпбейінді мекемеге айналады. Онда инсульттен емдеу орталықтары, хирургия, жансақтау және оңалту бөлімдері ашылады. Бұл төрт миллионнан астам адамға көрсетілетін медициналық қызметтің сапасын арттырады. Сонымен қатар, телемедицина бағытын дамытамыз. Сол арқылы шалғайда тұратын халыққа сапалы медициналық қызмет көрсетілетін болады. Денсаулық сақтау саласы бәсекеге қабілетті болуы үшін дәрігерлер дайындау жүйесін жетілдірген жөн. Медициналық жоғары оқу орындарының жанынан көпбейінді ауруханалар және клиникалар ашылады. Алдағы үш жылда резидентураға бөлінетін грант саны 70 пайызға көбейеді. Мұның бәрі ұлт денсаулығын сөз жүзінде емес, іс жүзінде жақсартуға септігін тигізеді. Келесі маңызды мәселе – білім беру жүйесі туралы. Бұл сала ұлт сапасын жақсарту ісінде аса маңызды рөл атқарады.

Қазақта «Ел боламын десен, бесігінді түзе» деген сөз бар. Сондықтан, мектепке дейінгі тәрбие жұмысы басты назарда болуы керек. Алайда, бізде екіден алты жасқа дейінгі балалардың жартысынан астамы ғана балабақшаға барады. Мұндай олқылыққа жол беруге болмайды.

Балаларды балабақшамен қамтамасыз ету мәселесін түпкілікті шешу қажет. Оған қоса, тәрбиешілердің әлеуметтік мәртебесін арттырып, жалақысын көбейту керек. Осы саладағы мамандарға қойылатын нақты талаптар бекітілуге тиіс. Олардың жұмыс жүктемесін де біртіндеп азайтқан жөн. Өз ісіне адал ұстаздар білім беру саласының дамуына зор үлес қосады.

Сондықтан, балабақшаны емес, тәрбиешіні аттестациялау қажет.

Орта білімнің сапасы – табысты ұлт болудың тағы бір маңызды шарты. Әрбір оқушының білім алып, жан-жақты дамуы үшін қолайлы жағдай жасалуға тиіс. Сол үшін «Жайлы мектеп» ұлттық жобасы қолға алынды.

ТӨРТІНШІ БАҒДАР. МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ ІСІН ҚАЙТА ЖАҢҒЫРТУ.

Экономиканы түбегейлі реформалау үшін мемлекеттік басқару жүйесіне серпіліс қажет. Жұрт бос сөзден, жарқын болашақ туралы жалынды ұрандардан жалықты. Халық мемлекеттік органдардың өз уәдесін қағаз бетінде емес, іс жүзінде орындағанын қалайды.

Саяси қызметшілердің жеке жауапкершілігін арттыра отырып, мемлекеттік басқару жүйесін орталықсыздандыруға баса назар аудару керек. Үкіметтің кейбір құзыреттерін министрліктерге берген жөн. Нақты бір саладағы саясатқа «ұжымдасқан кабинет» емес, нақты бір министр жауапты болуға тиіс.

Үкімет салааралық мәселелерді шешумен шұғылдануы қажет. Премьер-Министр Кеңесін мемлекеттік басқару ісінің үздік стандарттарына сай келетін, ықшам Үкімет аппараты ретінде қайта құру осы бағыттағы алғашқы қадам болмақ. Басты мақсат – оның атауын өзгерту емес, нақты реформа жасау. Біз орталық мекемелерді оңтайландыру арқылы жергілікті атқарушы органдардың өкілеттігін айтарлықтай кеңейтуіміз керек. Бұл тәсіл қордаланған мәселелерді өңірлерде, ел ішінде шешуге мүмкіндік береді.

Жергілікті өзін-өзі басқару мәселелеріне, қоғамдық кеңестердің, пәтер иелері кооперативтері мен мүлік иелері бірлестіктерінің қызметін өзгертуге айрықша назар аудару қажет. Тұрғын-үйлер мен қала инфрақұрылымын абаттандыру мәселесін қолға алу керек. Гимараттардың сыртқы көрінісі және ішкі инфрақұрылымының қызметі азаматтардың көңілінен шықпайды, елімізді шетелдіктердің алдында ыңғайсыз жағдайға қалдырады.

Үкіметке жаңа әкімшілік реформа әзірлеуді тапсырамын. Оған қоса, мемлекеттік органдардың жұмыс нәтижесін жақсартып, жауапкершілігін арттырған жөн.

Бізге сапалық тұрғыдан жаңа мемлекеттік басқарушылар керек. Мемлекеттік қызметшілерді іріктеу және жұмыстан босату жүйесін заман талабын ескере отырып, қайта жасау қажет. Мемлекеттік қызмет жеке сектордағы кәсіби мамандар үшін барынша ашық болғаны дұрыс. Кадрлық резервті нығайту керек.

Мемлекеттік қызмет істері агенттігі толыққанды стратегиялық HR институтына айналуға тиіс. Үкімет Агенттікпен бірлесіп бүкіл әлемдегі азаматтарымыздың әлеуетін жұмылдыру үшін арнайы платформаны іске қосуы керек.

Квазимемлекеттік сектордағы басқару ісінің тиімділігін арттыруға айрықша назар аударған жөн. Бұл бағытта нақты жұмыс атқарыла бастады. Соны аяғына дейін жеткізу керек. Ол үшін «Самұрық-Қазына» қорының жаңа жұмыс үлгісін түпкілікті айқындап алу қажет.

Әлемдегі ең үздік инвестициялық және өндірістік компанияларды үлгі ретінде алу керек. Мемлекеттік активтерді басқару ісі барынша ашық болуға тиіс. Үкімет жыл сайын Ұлттық баяндама әзірлеуді қамтамасыз етеді және оны Парламентке жолдайды.

БЕСІНШІ БАҒДАР. ЗАҢ ЖӘНЕ ТӘРТІП.

Қоғамда заң үстемдігі берік орнығып, сот төрелігі әділ атқарылуы қажет. Осыған орай, қазылар қауымын шұғыл түрде қайта іріктеп, жаңартып жасақтау керек. Қазылар жоғары білікті, адал, сондай-ақ, жемқорлықтан таза болуы қажет. Ең алдымен, барлық судьялардың мәртебесін теңестірген жөн. Олар өзінен жоғары тұрған әріптестеріне тәуелді болмауы керек. Көптеген сот төрағасы лауазымы судья лауазымы болып өзгереді. Сот төрағасы және Сот алқасының төрағасы лауазымына үміткерді судьялар өздері сайлайтын тәсіл енгізуді ұсынамын. Жоғарғы Сот судьяларын да сайлау арқылы таңдау тәсілін енгізген жөн. Ол үшін Президент үміткерлерді баламалы негізде Сенатқа ұсынуы керек. Аталған салаға мықты заңгерлерді тарту үшін материалдық жағдай жасау қажет.

Судьялардың дербестігін арттыру үшін Жоғарғы сот кеңесінің мәртебесін нығайтқан дұрыс. Судья болуға үміткерлерді дайындау, біліктілігін көтеру жұмысы Кеңестің құзыретіне беріледі. Сондай-ақ, олардың шекті жасын ұзарту, өкілеттігін тоқтату мәселесімен де осы мекеме айналысады. Бұл мемлекеттік орган нақты кадрлық функциялары бар, толыққанды институтқа айналуы керек. Кадрларды іріктеуден бастап, барлық деңгейдегі соттарды тағайындауға ұсыным беруге дейінгі бүкіл міндет соларға жүктеледі. Күштік құрылымдар сотқа ықпал етпеуге тиіс. Бұл – өте маңызды. Судьяларға әкімшілік қысым көрсететін амал-тәсілдің бәрі жойылуы керек. Судьялардың қызметіне араласуды шектей отырып, олардың заң бұзғаны үшін жауапкершілігін арттырамыз. Судьяның өрескел қателік жіберген және күшін жойған әрбір сот актісін Қазылар алқасы тексеруге тиіс.

«Сот төрелігін атқару сапасы» бойынша судьяларды бағалау және жауапкершілікке тарту институтын түбегейлі қайта қараған жөн. Апелляция институтын реформалау қажет. Істер бірінші сатыдағы сотқа қайтарылмай, нақты мән-маңызы бойынша шешім шығарылуы керек. Әкімшілік әділеттің қолданылу аясын да кеңейту қажет. Әкімшілік құқық бұзушылықтардың ауқымды бөлігінің және мемлекеттік органдарменарадағы азаматтық-құқықтық даулардың Әкімшілік рәсімдік-процестік кодекспен реттелуі отандық сот төрелігін барынша ізгілендіріп, әділдікке бастайды. Сонымен бірге, аудандық және облыстық соттар деңгейіндегі сот төрелігінің қолжетімді болу мәселесін пысықтау керек.

Бизнес өкілдері сот алымдарының тым жоғары болуы олардың өз мүддесін қорғауына айтарлықтай кедергі келтіреді деп есептейді. Бұл – орынды пікір. Сондықтан, қазіргідей талап-арызда көрсетілген сомадан алынатын пайыз мөлшерінің орнына мүлік даулары бойынша ойға қонымды алым мөлшерін белгілеу қажет.

Мемлекеттің сот процесіне қатысуын азайтқан жөн. Мемлекеттік органдар арасындағы сот дауларын да ретке келтіретін кез келді. Егер екі министрлік заң нормаларын әртүрлі түсінсе, ондай мәселені Үкімет түпкілікті шешуге тиіс. Дәл осындай тәсілді мемлекеттік органдардың мемлекеттік ұйымдармен арадағы дауларына да қатысты қолдану қажет.

Түрлі өңірде ұқсас істер бойынша әртүрлі шешімдер қабылданатын жайттар жиі кездеседі. Қазір цифрлық талдау жасайтын құрал әзірленуде. Сол арқылы сот төрелігін атқару ісін біріздендіруге мүмкіндік туады. Жоғарғы Сот осы интеллектуалды жүйені толық енгізуді тездеткені жөн.

Әрине, сот жүйесін реформалау мұнымен аяқталмайды. Бұл шаруамен мамандар Жоғарғы Соттан тыс айналыса береді. Осы қадам үдеріске бәсекелік сипат беріп, оны қоғам өкілдері мен тәуелсіз сарапшылар үшін ашық, яғни, анағұрлым тиімді етеді.

Келесі мәселе – құқық қорғау органдарын реформалау туралы. Бұл сала әрдайым қоғамның жіті назарында.

«Қасіретті қаңтар» оқиғасы тәртіп сақшылары үшін нағыз сынақ болды. Ол кезде арандатушылардың кесірінен шерулер жаппай тәртіпсіздікке ұласты. Оның ақыры мемлекетке қарсы бүлік шығаруға әкеп соқтырды.

ПЕРВОЕ. НОВАЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА

Системные проблемы нашей экономики хорошо известны. Это сырьевая зависимость, низкая производительность труда, недостаточный уровень инноваций, неравномерное распределение доходов.

Безусловно, все это – сложные проблемы, но существуют конкретные пути их решения.

Это макроэкономическая стабильность, диверсификация экономики, цифровизация, развитие малого и среднего бизнеса, человеческого капитала, обеспечение верховенства закона.

Однако ощутимого прогресса в этих вопросах до сих пор нет. Очевидно, нужны новые подходы.

Базовая цель нашей экономической политики остается неизменной – качественный и инклюзивный рост благосостояния наших граждан.

Приоритетами нового экономического курса станут:

- стимулирование частной предпринимательской инициативы, то есть отход от госкапитализма и чрезмерного вмешательства государства в экономику;
- развитие конкуренции, то есть обеспечение равных возможностей для всех;
- и, конечно, справедливое распределение национального дохода.

Все это предполагает решение ряда первоочередных задач.

Первое. Административное регулирование цен снижает инвестиционную привлекательность целых отраслей, приводит к дефициту товаров и зависимости от импорта.

Поэтому предстоит поэтапно отказаться от вмешательства государства в ценообразование.

Исключение составят неконкурентные рынки – тарифы монополистов останутся под плотным контролем. Но контроль вовсе не означает давление.

Сегодня участились случаи, когда государственные органы, включая силовые, кинулись проверять бизнес и требовать снижения цен и тарифов. Подобные популистские действия надо прекращать.

Важно соблюсти баланс между необходимостью ограничения прибыли монополий и обеспечения инвестиций в инфраструктуру.

В стране изношены две трети сетей электроснабжения, 57% тепловых коммуникаций и почти половина водопроводных сетей. Эти цифры говорят сами за себя.

Искусственное сдерживание тарифов чревато всеерными отключениями, авариями, и, как итог, угрозой здоровью и жизни граждан.

На монопольных рынках необходимо перейти к новой тарифной политике «Тариф в обмен на инвестиции».

Показатели износа сетей и мощностей нужно сократить минимум на 15%. Тариф будет предоставляться в обмен на вложения в инфраструктуру и участие в системе государственного мониторинга для обеспечения прозрачности. Весомую часть инвестиций собственник должен внести из своих средств, а не за счет тарифа.

Следует разработать действенные стимулы для внедрения инноваций, разрешить перераспределять часть затрат внутри тарифной сметы и сохранять определенную долю дохода.

Предстоит постепенно отказаться от перекрестного субсидирования тарифов, при котором цены для одних потребителей сдерживаются посредством повышенной стоимости услуг для других.

Второе. Для дальнейшей демонополизации экономики требуются институциональные решения.

Следует на законодательном уровне определить понятие «конгломерат».

Связанные друг с другом субъекты рынка обязаны получать разрешение на экономическую концентрацию.

Все их сделки должны тщательно проверяться, в том числе на признаки применения нерыночных цен.

ВТОРОЕ. РАЗВИТИЕ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА

Прежде всего, потребуется значительно упростить законодательство и процедуры для привлечения инвестиций в разработку недр.

Нужно завершить создание единого банка данных геологической информации. Поручаю Правительству повысить инвестиционную привлекательность индустриального сектора.

В прошлом году по моему поручению была проведена оценка эффективности всех специальных экономических зон. По ее итогам определены проблемные места и намечены новые подходы.

Теперь нужно перейти к принципиально другой политике по развитию СЭЗ.

Особую значимость этот вопрос приобретает в связи с релокацией в Казахстан зарубежных предприятий.

К предоставлению инвестиционных льгот для СЭЗ следует подходить дифференцированно. Главным здесь должен быть принцип: чем больше вложения, тем больше льготы.

При этом инвесторам, не подпадающим под приоритетные виды деятельности, но реализующим важные индустриальные проекты, можно выдавать земельные участки без применения налоговых и таможенных преференций.

Предстоит также решить вопрос права земельной собственности на территории СЭЗ для предприятий, добросовестно выполнивших все инвестиционные обязательства.

В целом, необходима системная работа по привлечению инвестиций. Это приоритетная задача Правительства.

Далее. Как уже говорилось, государство будет последовательно снижать свое участие в экономике.

Фонд «Самрук-Казына» трансформируется в инвестора, владеющего только мажоритарным пакетом, достаточным для контроля ключевых секторов экономики.

Другие активы и акции Фонда будут приватизированы, в том числе через механизм «Народное IPO».

В качестве соинвестора «Самрук-Казына» будет участвовать только в критически значимых проектах, которые не могут быть реализованы частными инвесторами. Такие проекты будут определяться Президентом.

Следующий вопрос – укрепление транзитного потенциала страны.

С учетом текущей геополитической ситуации Казахстан становится важнейшим сухопутным коридором между Азией и Европой.

Нам нужно в полной мере использовать открывающиеся возможности и стать транспортно-транзитным узлом действительно мирового значения.

Казахстан уже начал реализацию таких крупных проектов, как создание контейнерного хаба в Актау, развитие Транскаспийского коридора. К данной работе будут привлечены передовые логистические компании мира.

Национальная компания «Қазақстан теміржолы» будет преобразована в полноценную транзитно-логистическую корпорацию.

Отдельное внимание нужно уделить качеству строительства автомобильных дорог, в том числе местного значения.

Несмотря на огромные бюджетные вливания, эта проблема не сходит с повестки дня.

Ранее я поручал к 2025 году довести долю местных дорог, находящихся в хорошем состоянии, до 95%. Правительству нужно взять данный вопрос под прямой контроль.

Необходимы конкретные результаты в работе по выявлению нарушений при строительстве дорог.

До сих пор наблюдаются перебои с обеспечением битумом. Это нонсенс для крупной нефтедобывающей страны.

Правительство должно окончательно решить эту проблему.

ТРЕТЬЕ. СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ИНВЕСТИЦИИ В БУДУЩЕЕ СТРАНЫ

Люди – главная ценность нашей страны.

Поэтому справедливое распределение национальных богатств и предоставление равных возможностей каждому гражданину – ключевая цель наших реформ.

Гармоничное развитие общества возможно только при условии обеспечения здоровья нации.

Несмотря на реформы в сфере здравоохранения, состояние данной отрасли оставляет желать лучшего.

Очевидно, что весь комплекс накопившихся проблем невозможно решить одномоментно. Поэтому следует сконцентрировать усилия на критически важных аспектах, одним из которых является система финансирования. Хроническое недофинансирование отрасли приводит к тому, что застрахованные граждане недополучают положенный им объем медицинских услуг.

Усугубляет ситуацию искусственное разделение медицинской помощи на гарантированный государством и страховой пакеты.

Приходится констатировать отсутствие страховой модели как таковой. Это большое упущение.

Необходимо наконец запустить систему добровольного медицинского страхования.

Поручаю Правительству пересмотреть подходы к финансированию здравоохранения и социальной сферы в целом.

Особое внимание следует уделить комплексному улучшению медицинской инфраструктуры, в том числе посредством государственно-частного партнерства.

Медицина – инвестиционно привлекательная отрасль, нужно только создать правильные условия.

Мной принято решение уже со следующего года начать реализацию национального проекта, нацеленного на нужды сельских жителей нашей страны.

В течение двух лет будут построены и полностью оснащены медицинские и фельдшерско-акушерские пункты в 650 селах, в которых сегодня нет медучреждений.

Тем самым государство обеспечит доступ к первичной медико-санитарной помощи более миллиону граждан.

В рамках нацпроекта 32 районные больницы будут модернизированы и преобразованы в межрайонные многопрофильные учреждения.

В них появятся консультные центры, отделения хирургии, реанимации и реабилитации.

Это позволит повысить качество медицинских услуг для более чем четырех миллионов граждан.

Кроме того, получит развитие телемедицина, которая откроет доступ к квалифицированной помощи жителям отдаленных районов.

Для повышения конкурентоспособности отечественного здравоохранения нужно последовательно совершенствовать систему подготовки врачей.

При медицинских вузах будут созданы многопрофильные университетские больницы и клиники.

В течение трех лет ежегодное количество грантов на подготовку в резидентуре будет увеличено на 70%.

Все эти меры позволят не на словах, а на деле улучшить здоровье нашей нации.

Следующий важный вопрос – состояние системы образования, которая играет решающую роль в повышении потенциала нации.

У нашего народа есть пословица: «Ел боламын десең, бесігінді түзе» («Будущее страны формируется в колыбели младенца»).

Поэтому сфера дошкольного воспитания должна быть приоритетной.

Однако сегодня в Казахстане дошкольным образованием охвачено лишь чуть больше половины детей в возрасте от 2 до 6 лет. Подобная ситуация недопустима.

Необходимо кардинально решить вопрос обеспеченности детскими садами.

ЧЕТВЕРТОЕ. ПЕРЕЗАГРУЗКА ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Намеченные структурные экономические реформы требуют перезагрузки системы государственного управления.

Люди устали от пустых деклараций и бесконечных презентаций светлого будущего. Граждане ждут от госорганов фактического, а не формального исполнения своих обещаний.

Акцент необходимо сделать на децентрализации системы госуправления при одновременном повышении персональной ответственности политических служащих.

Часть компетенций Правительства следует передать министерствам – за конкретную отраслевую политику должен отвечать конкретный министр, а не «коллективный кабинет».

Правительство же сосредоточится на решении межотраслевых вопросов.

Первым шагом в этом направлении станет трансформация Канцелярии Премьер-министра в компактный аппарат Правительства, соответствующий передовым стандартам госуправления. Дело не в смене названия, а в реальной реформе.

Через оптимизацию вертикали центральных ведомств нам нужно существенно расширить полномочия местных исполнительных органов.

Это позволит приблизить решение насущных вопросов к регионам, к людям. Нужно обратить самое пристальное внимание на вопросы местного самоуправления, реформирование деятельности общественных советов, КСК и ОСИ.

Предстоит заняться обустройством жилых домов и инфраструктурой городов.

Их внешний вид и функционирование внутренней инфраструктуры не отвечает ожиданиям граждан, дискредитирует страну в глазах иностранцев.

Поручаю Правительству разработать новую административную реформу для повышения результативности и ответственности государственных органов.

Новому Казахстану нужны новые государственные управленцы.

С учетом требований времени следует перестроить систему отбора и увольнения госслужащих.

Важно, чтобы государственная служба стала максимально открытой для профессионалов из частного сектора.

Нужно усилить кадровый резерв.

Агентство по делам государственной службы должно стать полноценным институтом стратегического HR.

Правительству совместно с Агентством следует запустить специальную платформу для консолидации потенциала сограждан по всему миру.

Особое внимание следует уделить повышению эффективности управления в квазигосударственном секторе.

Работа в этом направлении началась, нужно довести ее до искомого результата.

Для этого необходимо окончательно определить новую модель работы фонда «Самрук-Казына».

За ориентир нужно взять лучшие инвестиционные и производственные компании мира.

Управление государственными активами должно стать более прозрачным.

Правительство обеспечит ежегодную подготовку Национального доклада и будет направлять его в Парламент.

ПЯТОЕ. ЗАКОН И ПОРЯДОК

Необходимо обеспечить верховенство права и качество отправления правосудия.

Для этого требуется срочное обновление и оздоровление судейского корпуса.

Судьи должны быть высококвалифицированными, честными и неподкупными.

В первую очередь, предстоит обеспечить равный статус всех судей, снизив их зависимость от вышестоящих коллег.

Многие позиции председателей судов будут преобразованы в судейские должности.

Предлагаю применить выборные механизмы при отборе самими судьями кандидатур на должности председателей судов и председателей судебных коллегий.

Необходимо приступить и к внедрению элементов выборности судей Верховного Суда. Для этого Президент будет вносить в Сенат кандидатуры на альтернативной основе.

Важно создать соответствующие стимулы и условия для привлечения в сферу сильных юристов.

Для повышения самостоятельности судей необходимо укрепить статус Высшего судебного совета.

В ведение Совета будут переданы вопросы подготовки кандидатов в судьи, повышения квалификации, продления предельного возраста, приостановления и прекращения полномочий действующих судей.

Данный государственный орган должен стать полноценным институтом с четкими кадровыми функциями, начиная с отбора и заканчивая рекомендациями по назначению судей всех уровней.

Принципиально важно искоренить влияние силовых органов, исключив все инструменты их административного давления на судей.

Вместе с ограничением вмешательства в деятельность судей будет усилена их ответственность за серьезные нарушения.

Каждый отмененный судебный акт, при вынесении которого судья допустил грубую ошибку, должен проверяться Судебным жюри.

Предстоит также пересмотреть институт оценки и привлечения к ответственности судей по критерию «качество отправления правосудия».

Требуется реформирование института апелляции. Здесь решения должны выноситься по существу, без возврата в первую инстанцию.

Необходимо также расширить сферу административной юстиции. Передача в процедурно-процессуальный кодекс широкого круга административных проступков и гражданско-правовых споров с государственными органами сделает отечественное правосудие гуманным и справедливым.

Одновременно надо проработать вопросы доступа к правосудию на уровне районных и областных судов.

Бизнес справедливо считает серьезным ограничением в защите своих интересов чрезмерные ставки судебной пошлины.

Поэтому следует установить разумные размеры пошлины по имущественным спорам вместо существующих процентов от суммы иска.

Надо сокращать участие государства в судебных процессах. Пора уже разобраться с судебными спорами государственных органов между собой.

Если два министерства по-разному понимают закон, то точку в этом вопросе должно ставить Правительство.

Такой подход применим и к спорам госорганов с государственными организациями.

Нередко в разных регионах принимаются различные решения по аналогичным делам.

Сейчас разрабатывается цифровой аналитический инструментарий, который призван обеспечить единообразие в отпращивании правосудия.

Верховному Суду следует ускорить полноценное внедрение данной интеллектуальной системы.